

Hví skulu nøkur rinda skatt tá onnur sleppa undan?

Hóskvöldið viðgjörði býráðið í Havn umsókn frá vinnurekandi um at sleppa undan at rinda milliónaupphædd í skatti. – Skattaskipanin hjá okkum er himmalrópandi órættvís, tí summi sleppa undan at rinda skatt, tí tey ikki tíma, sigur Tórfinn Smith, sum nú rópar varsko

Hóskvöldið hevði býráðið í Havn sín seinasta býráðsfund undan summarfrítíðini. Við meira ella minni jøvnum millumbilum eru skattamál á skrání, og soleiðis var eisini hóskvöldið.

Skattamál eru sum vera man persónlig, og verða tí viðgjörð á fundi fyri læstum hurðum, sum í flestu førum er bæði rætt og rímiligt, men í nøkrum førum var kanska nógv betri, um hesi mál vóru viðgjörð fyri viðopnum hurðum. Hesi skattamál snúgva seg um umsóknir um avsláttur í álfknaða skattinum, í mongum førum sera herskin lesnaður. Ikki skal eg á nakran hátt taka fram nøvn ella neyv tøl, og líka lítið koma við nøkrum upplýsingum, sum kunnu geva fólk fatan av, hvønn persón, ið sipað verður til, men er hetta bert ein roynd at vísa á tað

himmelrópandi órættvísi sum fer fram.

A-skattgjaldarin, ella hann vit kalla vanligi skattaborgarin, er ikki áhuga-verdur í hesum høpi. Hann sær ongantíð tær krónur, hann skal lata lands- ella kommunukassanum. Hingvegin er verri vorðið við B-skattinum.

Eitt av skattamálunum hóskvöldið var umsókn frá einum vinnurekandi um frítøka av stórum parti av álfknaða skattinum. Hesi hefur ríkið vinnuvirki í mong harrans ár, uttan tó at hava givið upp skatt. Hvørt ár er hefur skattavaldið mett innløku hansara og sett hann í skatt, men góðið hevur hann ikki. Nú stóð hann og skyldaði millióna upphædd. Og hesar milliónir fer hvørki land ella kommuna at siggja eitt einasta oyra av.

Vit hava mong tíflik dømi, og hevur orðaskiftið í býráðnum verið júst tað sama hvørja einastu ferð uttan at nakað sum helst er hent. Tí kann eg ikki koma til aðra niðurstøðu enn hana, at ert tú vinnurekandi er eingin orsök at rinda skatt. Tú skal bert lata vera við at geva upp. So einfalt er tað. Ella sagt við øðrum orðum, tað eru bert tey byttu vinnurekandi sum rinda skatt.

Nagli í hurðina

Tað eg veit um, kunnu vinnurekandi í eitt nú londunum uttan um okkum ikki bera seg so at. Tað forðar lóg-gávan í hesum londum fyrri. Lúka vinnurekandi ikki sínar skyldur móttvegis samfelagnum, fáa tey ein stóran nagla í hurðina. Men soleiðis er ikki her hjá okkum. Her ber, sum skilst alt til. Onkuntíð hava ætlanir verið

um okkurt líknandi lógaruppskot, men mær vitandi kom tað ikki longur enn niðan móti Tinghúsvøllinum og vendi so út aftur í Tinganes av einari ella aðrari orsök.

Kappingaravlagandi

Eg ivist ikki eina løtu í, at allra flestu vinnurekandi halda seg til tær lógir og fyriskipanir sum galdandi eru, men ikki øll. Nøkur kenna ikki til hugtøk sum moral ella skomm, men vilja á einhvønn hátt snúgva sær uttan um sínar skyldur. Hetta hevur ikki minst kappingaravlagandi ávirkan við sær, tí torført man vera hjá teimum sum rinda skatt, MVG og annars røkja sínar skyldur, at kappast móti teimum, sum snúgva sær undan øllum.

Tórfinn Smith, býráðslimur í Havn: –

Má steðgast

Sum býráðslimur havi eg sæð mong skattamál, og ferð eftir ferð hava býráðslimur víst á hetta órættvísi, uttan at nakað er hent. Hetta verður ikki sagt fyri at seta niður á nakra kommunala- ella landsumsiting, men

sagt í einari roynd at fáa avvarandi myndugleikar at taka spurningin upp beinanvegin og fáa gjørt nakað við tað. Tí hví skulu nøkur rinda skatt tá onnur sleppa undan?

Tórfinn Smith
býráðslimur

Vinnuligir karmar - vitanarinfrastukturur

Framhald frá grein í *Sosíalunum* tann 24/6, 'Vinnuligir karmar?', tann 25/6, 'Vinnuligir karmar - orka' og tann 26/6-1998, 'Vinnuligir karmar - leiðsla'.

Eitt er at hava orku og at leiða hesa orkuna, men har skal eisini vera ein karmur - ein infrastukturur - at leiða hesa orkuna á.

Tann fyrsti karmurin, sum var tikin upp í vinnuligum og øðrum sambandi var lesi- og rokniforleikin. Almenningurin mátti læra at lesa og skriva, fyri at samfelagið kundi berast tekniskt fram.

Síðani ídnaðarkollveltingina heilt fram til miðja hesa öldina var høvuds-spurningurin fysisisk karmar - fysiskur infrastukturur - við vegum, havnum, el og telesamskipti.

Ta fyrstu tíðina máttu ídnaðarvirkir leggast har sjó-samband var, síðani kom jarnbreytasambandið afturat og nú kunnu ídnaðarvirkir av hesi orsök liggja so at siga alla staðni í vesturheiminum.

Í dag er tað vitanarinfrastukturin, sum er kjarnin í kappingarforinum hjá einum landi.

Tekur tú eina orðabók og leitar eftir orðinum, 'vitanarinfrastuktur', 'videninfrastruktur' ella, 'knowledge infrastructure', so finnur tú tað neyv. Í øðrum, stórrum londum er talan um nógvir partar í vinnuligu karmunum, sum ikki verða tengdir saman.

Hjá okkum í lítlu Føroyum er tað skil í at tengja teir partarnar saman, sum hava við vitan at gera. Og heitið verður so, vitanarinfrastuktur.

Serliga triggjar spurning-

ar eru viðkomandi í sambandi við vitanarkarmin fyri modernað vinnu: Spurningin um viðkomandi føroyska gransking, spurningin um tekniskt-vísindaliga ráðgeving og spurningin um vørumerking.

Í teim londum, sum vit ofta samanbera okkum við, verður granskað fyri umleið 1-3% av BNP. Hetta talið svarar til einar 50-150 mió. kr. fyri Føroyar. Aðrastaðni verður helst roknað við, at tað almenna og tað privata tekur sær av helvt um helvt. Tað eru serliga stór virkir, sum granska saman við tí almenna.

Í Føroyum granska vit fyri umleið 0 kr. Tað er sjálvsagt ikki heilt rætt, tí stovnarir úti á Debesartøð granska, men umstøðurnar eru so trongar, at sæð við grovum brillum er tað einki.

Tann, sum roknar við, at eitt land kann vera karmur um modernað vinnu anno 2000 við slíkum granskingarumhvørvi, má rokna um aftur.

Neyðugt verður at byggja ein heilt annan og víðari karm um okkara granskingarumhvørvi. Tíbetur hava fólkini, sum starvast á Debesartøð, ikki mist mótið heilt, so vit eiga at hava nakað at byggja á.

Onkur hevur alment víst á, at vit bert skulu granska í tí, sum eingin annar granskar: í føroyskari søgu, føroyskum máli, føroyskum náttúruhvørvi o.s.fr. Hetta eri eg púra ósamdur í.

Vit skulu í fyrsta lagi hava í huga, at á einum lærðum setri skapa og endurskapa tey sjálva vitanina. Høvuðs-setningin er í einum føroyskum fróðskaparsetri eiga at vera at geva teim fáu, sum hava hug og evnir til tess, høvi til at arbeiða við sjálvari vitanini.

Í øðrum lagi skulu vit hava eitt granskingarumhvørvi, sum gevur føroyingum møguleika fyri at savna vitan og atkomu til altjóða gransking. Fyri at fáa slíka atkomu nýðast vit at hava breidd á fakøkjunum.

Í trýja lagi skulu vit hava møguleika at geva frálæru á høgum støði, soleiðis at vit skapa eitt náttúrligt granskingarumhvørvi við bæði lærðum og ólærðum. Annars verður víst til grein í *Sosíalunum* 17. mars 1992, 'Fróðskaparsetrið á einum vegamóti' — ella?.

Umframt hesar høvuðs-setningar er skil í, um Fróðskaparsetrið hevur náttúrligt samband við meira praktiskar uppgávur. Tað gevur eina dýpd í evnini at víðgera vitan og tað gevur einum modernaðum samfelag eitt granskingarhøvi, sum er treytni fyri nógvum modernaðum vinnuligum projektnum.

Til sjálvt Fróðskaparsetrið hava vit brúk fyri væl stórru orku, enn vit higartil hava brúkt. Talan er um nakrar 10-tals mió. kr. árliga.

Tí hava vit eisini brúk fyri at skipa tann almenna sek-

torin soleiðis, at Fróðskaparsetrið kemur í eina støðu í samfelagnum, sum ger at orkan kemur til nytta.

Annar spurningurin er um tekniskt- vísindaliga ráðgeving til vinnuvirki. Í londunum kring okkum er tað so sjálvsagt, at vísindaligir stovnar eru við til at menna vinnuliga framdrift.

Eitt dømi eru donskur vindmyllurnar. Um helvtin av øllum vindmyllum í heiminum eru av donskum uppruna. Hetta er ikki bert tí onkur danskur smiður einsamallur fekk eitt gott hugskot! Mangir partar fóru til verka, bæði á vísindaligum, tekniskum og praktiskum støði.

Stórir partur av hesum var gjørt alment gjøgnum m.a. GTS stovnar (Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter) og hægri lærustovnar.

Í 1993 vóru 15 GTS stovnar í Danmark við nær- um 4000 fólkum í starvi (Rísó íroknað, men uttan TIC-miðstöðir).

Her í Føroyum hava vit lítlan og ongan møguleika fyri at seta slík apparat á stovn. Vit hava hvørki orku ella fólk til tað.

Vit hava møguleika til at skipa partar av tí almenna sektorinum og vinnuskúlanum. Við eini slíkari umskipan og samskipti við útländskar stovnar eiga at bera til at samansjóva nakrar aðrar uppgávur og ráðgevingaruppgávuna til framtøk í modernaðari vinnu.

Tí hevur tað so stóran týdning, at tann almenni sektorurin verður skipaður soleiðis, at tað ber til at uppbyggja eina føroyskt leiðda tekniskt- vísindaliga ráðgeving til eitt modernað vinnulív.

Soleiðis nærkast vit tí trýja spurninginum: um vørumerking.

Einki vinnuligt projekt fellur niður av himli sum tað danska merkið Dannebrog. Vinnuligt projekt byggja á eitt hugskot, men tað er minsti parturin. Hugskotið verður viðgjört, mennt og tilevnað bæði frá einum marknaðarlíggum sjónarmiði, einum framleiðslusjónarmiði og einum vørusjónarmiði (hvussu vørn virkar og sær út).

Heilt ofta - fyri ikki at siga oftast - er tað ein einstaklingur, sum fær eitt vinnuligt hugskot. Ofta byggir hetta hugskotið á royndirnar hjá viðkomandi í egnum starvi. Uppgávan hjá vinnukarmunum er at menna slík hugskot, soleiðis at tey kunnu gagnnýtast. Hetta er tað, vit nevna vørumerking.

Hendan vørumerkingin fer fram í einum samskipti millum nógvir partar. Nøkur síggja hvønn tørv vørn lúkar. Onnur hava eina ætlan fyri, hvussu vørn kann framleiðast og uppfatur onnur arbeiða við spurninginum um, hvussu mong og hvørji kundur havt áhuga í vørni og til hvønn pris.

Ein partur av hesi vørumerkingini er eisini tann

Signar P. Heinesen

kræsin keyparin. Í mongum førum er høvi hjá tí almenna at røkja partar av hesi uppgávu.

Skulu vit tota um karmar fyri modernað vinnu í Føroyum, so mega vit taka spurningin um skipaða vørumerking í álvara og skapa karmar um eina slíka.

Mítt uppskot er at gera hetta í eini samansjóving millum vinnuskúlar, aðrar partar í tí almenna sektorinum og vinnuna.

Tí hevur tað so stóran týdning, at tann almenni sektorurin verður skipaður soleiðis, at eitt samskipti millum privat og alment í vørumerkingini ber til við skili.

Karmurin um eina modernað vinnu í Føroyum kreivur, at tann almenni sektorurin hevur ein virknan vitanarinfrastuktur.

Tað er neyðugt í londum við einum væl betri skipaðum vinnulívi enn tí føroyska.

Hetta er ein orsök til, at tann almenni bygnaðurin eiga at standa ovast á breiddanum, tá vit víðgera spurningin um karmar fyri modernað vinnu í Føroyum.

Signar P. Heinesen